

Київський університет імені Бориса Грінченка

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2021.35

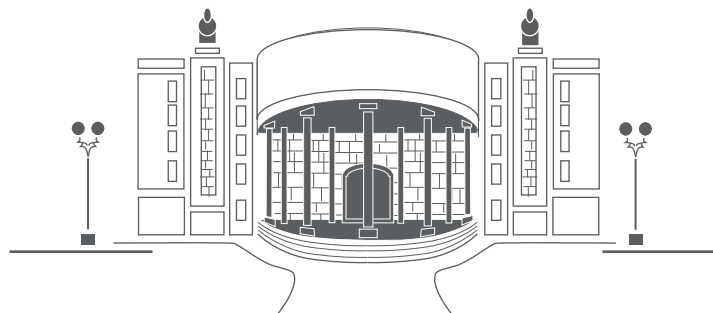
Педагогічна ОСВІТА:

теорія і практика

Pedagogical Education:
Theory and Practice

Психологія
Педагогіка

Psychology
Pedagogy

Збірник
наукових праць

№ 36 (2) • 2021

ЮВІЛЕЙНИЙ ВИПУСК ДО 20-РІЧЧЯ ЖУРНАЛУ

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

The year of foundation — 2001
Frequency: semi-annual

Київ • 2021

ЗАСНОВНИК

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічна освіта: теорія і практика Психологія. Педагогіка

Науковий журнал

№ 36 (2) 2021

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 19961-9761 ПР,
видане Державною реєстраційною службою України
28.05.2016 р. (перереєстрація)

Липень — грудень

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

Наукове фахове видання «**Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка**» включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії (PhD) зі спеціальностей: 011 — «Освітні, педагогічні науки»; 012 — «Дошкільна освіта»; 013 — «Початкова освіта»; 015 — «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 р. № 886); 053 — «Психологічні науки» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 26.11.2020 р. № 1471)

Журнал індексується
в міжнародних бібліографічних базах
Google Scholar, ResearchBible, Index Copernicus

Журнал підтримує політику відкритого доступу

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського університету імені Бориса Грінченка
(*протокол № 9 від 28.10.2021 р.*)

У журналі публікуються розвідки, присвячені актуальним проблемам педагогіки і психології; результати фахових, теоретичних й експериментальних досліджень психологічної і педагогічної галузей освітянського напрямку наукового знання та методичного забезпечення педагогічного процесу за результатами наукових пошуків.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/aboutJournal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2021.36

Головна редакторка:

Паламар Світлана Павлівна,
кандидатка педагогічних наук,
старша наукова співробітниця (Україна).

Заступниця головної редакторки:

Хоружа Людмила Леонідівна,
докторка педагогічних наук, професорка (Україна).

Відповідальна секретарка:

Козир Маргарита Валентинівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна).

Технічна секретарка:

Билан Ольга Миколаївна (Україна).

Редакційна колегія:

Ляпунова Валентина Анатоліївна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Зданевич Лариса Володимирівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Нежива Людмила Львівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Котенко Ольга Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Кизенко Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук (Україна)
Варченко-Троценко Лілія Олександрівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Вембер Вікторія Павлівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Савенкова Ірина Іванівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Скрипник Тетяна Вікторівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Сергеєнкова Оксана Павлівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Лозова Ольга Миколаївна,
докторка психологічних наук (Україна).

Іноземні члени редакційної колегії:

Смирнова-Трибульська Євгенія
(*Smirnova-Trybulska Eugenia*),
докторка габлітована (Республіка Польща);
Малах Йозеф (*Malach Josef*),
доктор педагогічних наук (Чеська Республіка).

FOUNDER

BORYS GRINCHENKO
KYIV UNIVERSITY

Pedagogical Education: Theory and Practice Psychology. Pedagogy

Scientific Journal

№ 36 (2) 2021

July — Desember

Certificate of State Registration of Printed Mass Media
KV № 19961-9761 PR,
issued by the State Registration Service of Ukraine
28.05.2016
(re-registration)

The year of foundation: 2001
Frequency: semi-annual

Scientific professional publication “**Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy**” is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”), in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Doctor of Philosophy (PhD) can be published in the following specialties: 011 — “Educational, Pedagogical Sciences”; Preschool Education”; 013 — “Primary Education”; 015 — “Professional Education (by specializations)” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 dated 02.07.2020); 053 — “Psychological Sciences” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1471 dated 26.11.2020)

The journal is indexed
in international bibliographic databases Google Scholar,
Research Bible, Index Copernicus

The journal supports open access policy

Recommended for publication by the Academic Council
of Borys Grinchenko Kyiv University
(*Rec. No 9 dated 28.10.2021*)

The journal publishes findings on current issues of pedagogy and psychology; results of professional, theoretical and experimental research on psychological and pedagogical branches of educational direction of scientific knowledge and methodical maintenance of pedagogical process, according to the results of scientific researches.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/aboutJournal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2021.36

Chief Editor:

Palamar Svitlana,
PhD in Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow
(Ukraine).

Deputy Chief Editor:

Khoruzha Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine).

Executive Secretary:

Kozyr Margaryta,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine).

Technical Secretary:

Bylan Olga (Ukraine).

Editorial Board:

Lyapunova Valentina,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Zdanevych Larysa,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Nezhyva Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kotenko Olga,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kyzenko Vasyl,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Varchenko-Trotsenko Lilia,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Wember Victoria,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Savenkova Iryna,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Skrypnyk Tetyana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Sergeenkova Oksana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Lozova Olga,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine).

Foreign members of Editorial Board:

Smyrnova-Trybulska Eugenia,
Doctor Habilitat (Republic of Poland);
Malach Josef,
Doctor of Pedagogical Sciences (Czech Republic).

ЗМІСТ

Пам'яті Савченко О.Я. присвячується..... 6

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Леонт'єва І.
Реформування освіти в Україні: еволюція наукових поглядів (2001-2021рр.) 12

Дубасенюк О., Вознюк О., Копетчук В.
Типи спрямованості особистості і науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи. 18

Мельниченко О.
Освітлогічні аспекти розвитку інтелектуального потенціалу нації: якість вищої освіти в Україні..... 25

РОЗДІЛ ІІ ЄВРОПЕЙСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

Kozak L., Nurbekova S.
Play as a means of developing the creative potential of children in preschool education institutions..... 31

Shatiuk T.
Innovations in the training of educational psychologists in the Republic of Belarus 38

РОЗДІЛ ІІІ ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

Паламар С., Нежива Л.
Хмари слів як дидактичний засіб у літературній освіті молодших школярів. 45

Львіч Л., Науменко М.
Впровадження універсального дизайну в заклади загальної середньої освіти: аудит доступності..... 53

Бровко К.
Формування іншомовної мовленнєвої діяльності дітей 6-7 років
засобом web-сервісу learningapps.org. 59

Волинець К.
Підготовка майбутнього педагога нової генерації
в контексті ініціатив давоського форуму з питань освіти..... 65

Волинець Ю.
Мотивація професійного розвитку дошкільних педагогів
як умова підвищення якості дошкільної освіти в умовах євроінтеграції. 71

Коваленко О.
Діагностування педагогів як основна засада методичного супроводу організації освітнього процесу
в закладі дошкільної освіти..... 77

РОЗДІЛ ІV ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Саврасова-В'юн Т.
Готовність до лідерства як чинник стресостійкості студентів..... 84

Сватенкова Т.
Мотиваційний потенціал підлітка у період дистанційного навчання..... 91

Соловійова Л.
Регулятивний компонент діяльності у складі критеріїв комплексної оцінки
готовності дитини до шкільного життя..... 99

Цюман Т., Нагула О.
Психолого-педагогічний супровід формування навичок безпечної поведінки дитини
(на прикладі онлайн-курсу «Я вмію себе захистити»)..... 105

Ольга Мельниченко

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії педагогіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Педагогічний інститут, бульвар І. Шамо 18/2
e-mail.melnychenko@kubg.edu

ORCID iD 0000-0002-5297-9551

ОСВІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА: ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі формування інтелектуального потенціалу суспільства завдяки системі вищої освіти та її якості. Автор розглядає чинники, механізми, рівні та етапи формування інтелектуального потенціалу суспільства, а також взаємозв'язок між поняттями інтелектуального потенціалу суспільства та інтелектуальною культурою, інтелектуальним капіталом і науковим капіталом. Окрема увага приділена ролі університетської освіти в процесі формування інтелектуального потенціалу суспільства та забезпеченні якості навчання. Автор аналізує ефективність викладання інтегрованого, міждисциплінарного курсу «Освітологія» для розвитку інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців сфери освіти, підкреслює його теоретичне та практичне значення для розуміння сфери освіти у її динамічному розвитку та сприяння формуванню знань про здобутки та суперечності у теорії та практиці функціонування сучасних освітніх систем. Визначається вклад вивчення курсу «Освітологія» в дослідження поняття «інтелектуального потенціалу» як здатності соціальної системи реалізувати свої можливості, а також як характеристики його впливу як чинника створення конкурентоспроможного суспільства.

Ключові слова: освітологія, інтелектуальний потенціал, інтелектуальна культура, інтелектуальний капітал, науковий потенціал, якість освіти.

© Мельниченко Ольга, 2021

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

Вступ. Розвиток глобалізаційних та інтеграційних тенденцій в світі, формування суспільства знань, зумовленого появою новітніх інформаційних технологій, висунули освіту на одне з пріоритетних місць у сучасному світі, надали їй нового змісту, статусу та характеристик. Протягом історії людства освіта завжди впливала на всі напрями суспільного життя й обумовлювала розвиток суспільства в цілому, але в наш час такий взаємозв'язок тільки посилюється. Сучасне суспільство визнає людину, її потреби і розвиток основними передумовами інноваційного розвитку країни, а отже, і змістом соціальної політики кожної держави. У зв'язку з цим важливою категорією інноваційного розвитку сьогодення є інтелектуальний потенціал людини та суспільства.

Більшість досліджень інтелектуального потенціалу складають роботи щодо вивчення інтелекту. Серед зарубіжних дослідників, які присвятили роботи цій темі, можна назвати Х. Айзенка, А. Біне, Д. Векслера, М. Вертгеймера, К. Дункера, К. Коффку, О. Кюльпе, К. Марбе, Ч.

Спірмена, Р. Стернберга, Л. Термена, Л. Терстоуна, Ж. Піаже та інших. Безпосередньо вивченню інтелектуального потенціалу людини та суспільства присвятили свої роботи зарубіжні дослідники Р. Лукас, П. Ромер, І. Шумпетер, А. Томпсон та Дж. Стрікленд та багато інших. Серед вітчизняних вчених, які досліджують сутність, зміст, формування та зміцнення інтелектуального потенціалу, можна назвати наступних: С. Вовканич, Л. Диба, В. Касаткіна, Ю. Канигін, К. Ковтуненко, І. Максименко, К. Мамонов, О. Моліна, В. Петренко, С. Філіппова та інші.

Мета статті. Проаналізувати механізми та напрями формування інтелектуального потенціалу суспільства в Україні та його вплив на якість вищої освіти через викладання курсу освітології як галузі міждисциплінарного, інтегрованого знання.

Світовий досвід формування інтелектуального потенціалу суспільства. Сьогодення поставило доволі високі вимоги до сучасної людини, особистості чи громадянина у сенсі його інтелек-

туального рівня, що пов'язано зі змінами у функціонуванні всього суспільства. Аби рівень підготовки сучасного фахівця відповідав вимогам та запитам суспільства, необхідно, перш за все, забезпечити якісний розвиток інтелекту, тобто здійснювати цілеспрямовану діяльність в цьому напрямку. Така функція відводиться освіті на усіх її рівнях і формах. В цій складній діяльності освіта спирається на розвиток феномену інтелектуальної культури, яка розглядається як частина духовної культури, що виявляється як визначена для певного часу культура в мистецтві, науці, літературі, економічній сфері тощо. *Інтелектуальна культура* — це «рівень розвитку особистості, що характеризується мірою освоєння духовного багатства і представляє собою сукупність освіченості, самостійності мислення, розуміння пріоритету загальнолюдських цінностей, бачення явищ в протиріччях і вміння оцінювати їх, активного прагнення і вміння вчитися і поповнювати знання, творчого підходу до будь-якої справи» (Митрофанов Д.В. Інтелектуальна культура в системі загальної культури). Інструментом розвитку та підтримки інтелектуальної культури є освіта, яка є тим соціальним механізмом, що формує інтелектуальний потенціал суспільства чи особистості та забезпечує розвиток науки, техніки і технологій. Завдяки освіті відбувається розвиток, збереження, наслідування, розповсюдження та залучення до культурних цінностей, формування людини як суб'єкта культури, а прояв та вдосконалення інтелектуальних здібностей забезпечує можливість оволодіння цінностями культури.

Термін «інтелектуальна культура» безпосередньо пов'язаний з поняттям «інтелектуальний потенціал». Його починають розглядати з особистості (мікрорівень), а потім переходять до іншого рівня (мезорівень), на якому відбувається взаємодія сукупності індивідумів, тобто групи. На цьому мезорівні вже формується інтелектуальний потенціал колективу, закладу, регіону, галузі. Піднімаючись до макрорівня, визначаємо інтелектуальний потенціал держави, нації та суспільства. «Якщо ми говоримо про інтелектуальний потенціал суспільства, фірми, підприємства, освіченої людини, то тоді можна розглядати його як наявний у суспільства, підприємства, організації запас знань і інформації та його реалізацію через всі складові «самозростання вартості» і отримання всіляких доходів власниками знань та інформації» (Нестеров А., Третякова Т., Інтелектуальний потенціал і форми його реалізації).

Інтелектуальний потенціал часто розуміють як сукупність можливостей досягнення визначених цілей за рахунок системного формування і застосування інтелектуальних ресурсів для аналізу економічних та фінансових проблем, розроблення креативних шляхів їхнього розв'язання,

обґрунтованого вибору і реалізації управлінських рішень (Холявка Л. Ю., 2013, с. 190-200). Інтелектуальний потенціал як категорію досліджують як у вузькому, так і в широкому розумінні. У *широкому розумінні* інтелектуальний потенціал (людини, суспільства) — це сукупність інтелектуальних якостей (інтелектуальних ресурсів), яка може бути використана системою для вирішення завдань із самозбереження та розвитку. У *вузькому розумінні* інтелектуальний потенціал ототожнюють або з інтелектуальним потенціалом людини та умовами її відтворення, або з інтелектуальним капіталом, зокрема з його структурною (організаційною) складовою, до якої входять організаційний та управлінський досвід, знання, кваліфікація, інтелектуальний капітал, корпоративна культура та ін. Інтелектуальний потенціал містить у собі як вже накопичений інтелектуальний ресурс, який обумовлює здатність до функціонування та розвитку; поточні нереалізовані інтелектуальні можливості, у тому числі практичне застосування та використання наявних інтелектуальних ресурсів; так й максимально допустимий стратегічний рівень розвитку інтелектуальних ресурсів, здатність створювати нові знання. І це може стосуватися усіх рівнів (або суб'єктів) — особистості, закладу, регіону, держави, суспільства (Носова Т. І. Економічна сутність категорії «інтелектуальний потенціал», 2014).

Як і будь-який феномен, інтелектуальний потенціал має свій життєвий цикл: *зародження* (поява первинних елементів інтелектуальних ресурсів — знань, умінь, навичок, освітньо-кваліфікаційний рівень, інших ресурсів), *становлення* (свідоме оформлення інтелектуальних ресурсів, їх сукупність, певна структура, наповненість, поява досвіду), *розвиток* (накопичення інтелектуальних ресурсів), *зрілість* (використання інтелектуальних ресурсів), *спад* (відсутність можливості застосування наявних інтелектуальних ресурсів, їх недоцільність, «старість»). А далі може відбуватися знов етап зростання чи розвитку, формування нових ресурсів, так званого «оновленого потенціалу» або, завдячуючи новій ситуації, є можливість по-новому застосувати наявні ресурси. Тобто генеза інтелектуального потенціалу може бути представлена не у вигляді кривий у просторі та часі, а як коло (тобто замкнений цикл) або спіраль.

Інтелектуальний потенціал формується завдяки *внутрішнім та зовнішнім чинникам*. З аналізу наукових джерел можна навести такий перелік *внутрішніх чинників*: наявність та ефективне використання інтелектуальних ресурсів; стратегія суб'єкта інтелектуального потенціалу; інтелектуальна культура; ступінь задоволеності якістю життя (функціонування) та потреб; мотивація до реалізації потенціалу. Що ж до *зовнішніх чинників*, то це — постачальники, конкуренти,

споживачі, інші контрагенти; законодавча база стосовно прав інтелектуальної власності. Втім, це стосується лише інтелектуального потенціалу мезорівня (тобто підприємства) (Філіппова С., Ковтуненко К. Інтелектуальний потенціал як головний чинник формування інтелектуального капіталу). Якщо ж охоплювати та узагальнювати усі рівні, то до *зовнішніх чинників* треба віднести: економічні, політичні, екологічні, соціальні умови в яких перебуває суб'єкт інтелектуального потенціалу; ступінь науково-технічного прогресу; стан навколишнього оточення (колективу або організаційний клімат), стан відносин в оточенні; стан та складність конкурентних умов; якість інформації та комунікаційних мереж; етичні, суспільні, законодавчі норми. Крім того, важливе значення мають співвідношення між явними та неявними знаннями, умови для ефективної взаємодії усіх ресурсів, стан та спосіб обміну знаннями, їх можливе спільне використання різними суб'єктами, концентрація інтелектуальних ресурсів.

Слід відзначити, що важливим проявом інтелектуального потенціалу є *науковий потенціал*. «Науковий потенціал — це сукупна можливість національної економічної системи генерувати необхідні знання, що втілюється в кількісних і якісних характеристиках винаходів та нововведень і визначається чисельністю та професійністю вчених, зайнятих у різних сферах науки. (Економічний потенціал, Вікіпедія). Результатом наукової діяльності є нові знання (винаходи) та удосконалені методи використання вже існуючих знань (нововведення). У цьому зв'язку розглянемо *складові інтелектуального потенціалу нації*, а саме: система освіти, що включає державні та недержавні заклади освіти; комп'ютерне забезпечення (абсолютна та відносна кількість ПК, їх якість, ступінь охоплення сітьовим зв'язком); системи зв'язку (його швидкість та надійність, перешкодостійкість, захищеність від несанкціонованого доступу); бази даних на друкованих та електронних носіях; система науки, що включає державні та недержавні наукові заклади; інтелектуальна власність у вигляді патентів, ліцензій, ноу-хау.

Формування структури інтелектуального потенціалу відбувається під дією таких чинників: зростання динаміки економічних процесів та невизначеності змін економічного та інформаційно-інноваційного середовища; безперервне зростання обсягів інформації для вироблення нових знань (компетенцій) та формування систем управління знаннями; використання нових інформаційних технологій, які ускладнюють природу соціально-економічних процесів; зміни закономірностей функціонування суб'єктів господарювання в умовах невідповідності темпів змін економічного та природного середовища темпам прийняття управлінських рішень; використання

технологій виробництва асиметрії інформації та управління свідомістю; зростання ролі та значення інтелектуального капіталу й використання інтелектуального потенціалу у формуванні результатів діяльності для забезпечення стабільності функціонування суб'єктів господарювання як основи економічного розвитку суспільства.

Слід зауважити, що абстрактний і нематеріальний характер прихованого знання робить його зберігання та передачу набагато більш складною справою, але саме цей вид знання лягає в основу інтелектуального потенціалу всієї організації. В той же час, інтелектуальний потенціал є необхідним для засвоєння нових знань, умінь, навичок і виробництва нових інтелектуальних продуктів. Таким чином, інтелектуальний потенціал організації можна розглядати як її готовність до генерування і засвоєння інновацій. Він складається з накопиченого обсягу знань, інтелектуального рівня співробітників, досвіду інноваційної діяльності. Інноваційний потенціал визначає міру готовності виконувати завдання, які забезпечують досягнення поставленої інноваційної цілі, а також можливості й глибину інноваційних перетворень (Чен. Чі, Інтелектуальний капітал у контексті інтелектуальної культури).

Зростання інтелектуального потенціалу визначається: з одного боку, можливостями забезпечувати науку сучасними капітало- і ресурсоємними приладами, апаратами й установками, які є втіленням новітніх досягнень наукової і технічної думки, а з іншого – ключовою роллю сфери освіти у формуванні інтелектуального потенціалу суспільства. Саме сфера освіти створює базу для проведення наукових досліджень, забезпечує суспільство науково-дослідними кадрами, а також готує основу для впровадження їх результатів у виробництво — здійснює підготовку та перепідготовку виробничо-управлінських, технічних та інших кадрів

Як вже відзначалось раніше, саме система освіти та її якість є одним з головних чинників формування інтелектуального потенціалу суспільства. Якщо за основу дефініції якості освіти взяти вимоги міжнародного стандарту якості, що регламентує поняття якості продукції і послуг, то якість освіти можна інтерпретувати як сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу або його результату, які мають здатність задовольняти освітні потреби всіх суб'єктів освітнього процесу — учнів, студентів, їхніх батьків, викладачів, роботодавців, управлінців тощо, тобто державу і суспільство загалом (Becker R. The European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes, 2019). Світове освітнє середовище має сформовану систему оцінки якості освіти, тому європейський освітній досвід є дуже корисним для покращення української системи забезпечення якості вищої освіти. Однак

для застосування європейського досвіду важливо усвідомлювати історичний контекст, який пояснює, чому просте перенесення європейських практик може не принести Україні швидких очікуваних результатів (Aleksandrova O., Hroznyi I., Vinnikova N., Chuvasova N., 2019, № 2, p. 153-162). Сьогодні якість освіти поступово перетворилась у принцип і головний критерій ефективності системи освіти (Батечко Н, 2017, № 3–4, с.1–16). Її розглядають як багатогранну категорію, яка за своєю сутністю відображає різні аспекти освітнього процесу, трактують як суспільний ідеал освіченості людини, результат її навчальної діяльності, організацію освітнього процесу, критерій функціонування освітньої системи (Локшина О., 2018, с. 127–132).

Викладання інтегрованого, міждисциплінарного курсу «Освітологія» для магістрів Київського університету імені Бориса Грінченка відповідає як меті формування інтелектуального потенціалу суспільства, так і забезпеченню якості університетської освіти в Україні. Оволодіння основами освітології ставить за мету отримання знань з таких її складових, як-от: філософія освіти, історія освіти, освітня політика, освітнє право, управління освітою, економіка освіти, соціологія освіти, культурологія освіти. В процесі вивчення дисципліни у магістрантів формуються вміння використовувати на практиці набуті знання щодо напрямів реалізації освітньої політики у країні; особливостей фінансування галузі освіти та правових відносин з освітянами (на рівні держави регіону та закладу освіти); аналізу освітньої статистики та глобальних рейтингів у сфері освіти; впровадження інновацій в освітній процес; основних умов та складових забезпечення якості освіти; оцінки якості освіти, прогнозування та планування її підвищення; специфіки експертної діяльності в галузі освіти тощо. Важливим

аспектом вивчення освітології є дослідження поняття «інтелектуального потенціалу» як здатності соціальної системи реалізувати свої можливості та характеристика його впливу як чинника створення конкурентоспроможного суспільства, що засвідчує якість здобутої освіти. Крім того, велика увага приділяється питанням співвідношення інтелектуального потенціалу особистості та суспільства, критеріям і показникам вимірювання інтелектуального потенціалу суспільства, а також внутрішнім (мікрофактор) та зовнішнім (макрофактор та егофактор) чинникам формування інтелектуального потенціалу суспільства.

Висновок. Виходячи з усього вищенаведеного, можна зробити висновок, що розвиток інтелектуального потенціалу суспільства є достатньо складним завданням, оскільки він передбачає інвестування в умови, коли ефективність і доцільність вкладень досить важко оцінити та передбачити їх вплив на майбутнє. Крім того, існує чіткий зв'язок між інтелектуальним капіталом мікрорівня (особистісного) та макrorівня (країни). Отже, стан середовища, його особливості та рівень розвитку (у тому числі індивідуального) свідчить про пряму та зворотну залежність інтелектуального капіталу та інтелектуальної культури через інтелектуальний потенціал. В процесі формування інтелектуального потенціалу суспільства провідну роль відіграє система освіти та її якість, яка визначається комплексом чинників та критеріїв. Дослідження довело актуальну роль інтегрованого, міждисциплінарного курсу «Освітологія» в процесі формування інтелектуального потенціалу суспільства та забезпеченні якості навчання. У якості пропозиції для подальшого вивчення досліджуваної проблеми передбачається проведення опитування магістрів Київського університету імені Бориса Грінченка за результатами вивчення курсу «Освітологія».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Митрофанов Д.В. *Інтелектуальна культура в системі загальної культури майбутнього спеціаліста* [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.tsutmb.ru/nayk/int_konf/forum.
2. Нестеров А., Третякова Т. *Інтелектуальний потенціал і форми його реалізації* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vestnik.samgtu.ru/uploads/series/1/24/255/2014-1-11-0001.pdf>].
3. Холявка Л. Ю. *Принципи формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства* / Л. Ю. Холявка // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 776. С. 190-200. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_776_31].
4. Носова Т. І. *Економічна сутність категорії «інтелектуальний потенціал»* // Механізм регулювання економіки. 2014. № 2 [Електронний документ]. Режим доступу: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_21/TANYA_I_NOSO_VAThe_Economic_Essence_of_the_Category_of_Intellectual_Potential_p_df].
5. Філіппова С., Ковтуненко К. *Інтелектуальний потенціал як головний чинник формування інтелектуального капіталу* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/23568/1/33-227-232.pdf>].
6. *Економічний потенціал* [Електронний ресурс] // Вікіпедія — вільна енциклопедія. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/>].

7. Чен. Чі. *Інтелектуальний капітал у контексті інтелектуальної культури*. Нова парадигма, Вип.132, с.104. с.97-115].
8. Becker R. *The European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes. Outcomes Peer Learning Activity* (2–3 December 2019). The Hague, 2019. URL: <https://www.erasmusplus.nl/sites/default/files/assets/Faboto%20PLA%202%20%26%203%20december%202019/Final%20Report%20PLA%20European%20Approach%202-3%20Dec%202019.pdf>
9. Aleksandrova O., Hroznyi I., Vinnikova N., Chuvasova N. *Control of the quality assurance system at the modern Ukrainian university*. Naukovyi Visnyk NHU. 2019. № 2. P. 153-162. (Scopus) DOI: 10.29202/nvngu/2019-2/18.
10. Батечко Н. *Феномен якості освіти в сучасному науковому дискурсі* / Н. Батечко // Освітнологічний дискурс. 2017. № 3–4. С. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2017.3-4.16>.
11. Локшина О. *Забезпечення якості вищої освіти в умовах європеїзації України* / О. Локшина // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2018. № 3–4. С. 127–132. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018.3-4.127132>

ОБРАЗОВАТЕЛЬНОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА ОБЩЕСТВА: КАЧЕСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Мельниченко Ольга, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры теории и истории педагогики, Киевский университет имени Бориса Гринченко, Педагогический институт, бульвар И. Шамо 18/2, индекс 02154, Киев, Украина,
e-mail.melnychenko@kubg.edu.ua

Статья посвящена проблеме формирования интеллектуального потенциала общества благодаря системе высшего образования и его качеству. Автор рассматривает факторы, механизмы, уровни и этапы формирования интеллектуального потенциала общества, а также взаимосвязь между понятиями интеллектуального потенциала и интеллектуальной культурой, интеллектуальным капиталом и научным капиталом. Особое внимание уделено роли университетского образования в процессе формирования интеллектуального потенциала общества и обеспечении качества обучения. Автор анализирует эффективность преподавания интегрированного, междисциплинарного курса «Образованиеведение» для развития интеллектуального потенциала будущих специалистов сферы образования, подчеркивает его теоретическое и практическое значение для понимания сферы образования в ее динамическом развитии и содействии формированию знаний о достижениях и противоречиях в теории и практике функционирования образовательных систем. Определяется вклад изучения курса «Образованиеведение» в исследование понятия «интеллектуального потенциала» как способности социальной системы реализовать свои возможности, а также характеристики его влияния как фактора создания конкурентоспособного общества.

Ключевые слова: образование ведение, интеллектуальный потенциал, интеллектуальная культура, интеллектуальный капитал, научный потенциал, качество образования.

EDUCOLOGICAL ASPECT OF THE DEVELOPMENT OF THE INTELLECTUAL POTENTIAL OF SOCIETY: THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION

Melnychenko Olga,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Theory and History of Pedagogy, Kiev University named after Boris Grinchenko, Pedagogical Institute, I. Shamo Boulevard 18/2, index 02154, Kiev, Ukraine,
E-mail.melnychenko@kubg.edu.ua

The article is devoted to the problem of forming the intellectual potential of society due to the system of higher education and its quality. The author considers the factors, mechanisms, levels and stages of formation of the intellectual potential of society, as well as the relationship between the concepts of intellectual potential of society and intellectual culture, intellectual capital and scientific capital. Particular attention is paid to the role of university education in the process of forming the intellectual potential of society and ensuring the quality of education. The author analyzes the effectiveness of teaching an integrated, interdisciplinary course "Educology" for the development of intellectual potential of future professionals in education, emphasizes its theoretical and practical importance for understanding education in its dynamic development and promoting knowledge about achievements and contradictions in theory and practice of modern educational systems. The contribution of studying the course "Educology" in the study of the concept of "intellectual potential" as the ability of the social

system to realize its potential, as well as the characteristics of its influence as a factor in creating a competitive society.

The term "intellectual culture" is directly related to the concept of "intellectual potential". It begins to be considered from the personality (microlevel), and then pass to another level (mesolevel), where the interaction of a set of individuals, i.e. groups. At this mesolevel, the intellectual potential of the team, institution, region, industry is already being formed. Ascending to the macro level, we determine the intellectual potential of the state, nation and society. If we talk about the intellectual potential of society, firm, enterprise, educated person, then it can be considered as available to society, enterprises, organizations stock of knowledge and information and its implementation through all components of "self-growth of value" and income by owners of knowledge and information».

Intellectual potential is often understood as a set of opportunities to achieve certain goals through the systematic formation and use of intellectual resources for the analysis of economic and financial problems, development of creative ways to solve them, reasonable choice and implementation of management decisions.

In a broad sense, the intellectual potential (of man, society) is a set of intellectual qualities (intellectual resources) that can be used by the system to solve problems of self-preservation and development. In a narrow sense, intellectual potential is identified either with the intellectual potential of man and the conditions of its reproduction, or with intellectual capital, in particular with its structural (organizational) component, which includes organizational and managerial experience, knowledge, skills, intellectual capital, corporate culture and others.

Keywords: educology, intellectual potential, intellectual culture, intellectual capital, scientific potential, quality of education.

Стаття надійшла до редакції: 25.10.2021

Прийнято до друку 30.10.2021